

„Ó, vypracujte len hodne dobrých divadelných hier a uvidíte, že sa ony nielen s obľubou čítať, ale i na divadlách predstavovať budú. Uvidíte, že sa pomaly utvoria po celom našom romantickom Slovensku ochotnícke divadelné spolky, – že povstane slovenské divadlo i v našich odrodilých mestách, v B. Bystrici, v Štiavnicí, v Nitre, v Trnave teraz ešte, ba azda časom i v samom srdci Uhorska – v Pešti. Presvedčíte sa, že nič tak neúčinkuje na vývin života národného, ako podarené dramatické básnictvo.“

Ani mi nikto viac nehovor, načo to, keď ešte teraz žiadneho národného divadla na Slovensku niet. Bo najprv povstali Múzy, a len potom sa im chrámy stavali.“

— Ján Palárik (Dôležitosť dramatickej národnej literatúry. In: Sokol, roč. 1, 1860, č. 2 – 3)

MÚZY V CHRÁMOCH

ALEBO

JÁN PALÁRIK V PREMENÁCH SLOVENSKEJ PROFESIONÁLNEJ RÉŽIE

Ján Palárik, pseud. Beskydov (27. 4. 1822 Raková – 7. 12. 1870 Majcichov)

Pochádzal z chudobnej učiteľskej rodiny. Jeho otec vyučoval v ľudovej škole a bol organistom v miestnom kostole. Palárik tak v rodine dostal základy všeobecného i hudobného vzdelania. Gymnaziálne štúdiá začal v Žiline a dokončil v Kecskeméte. Od roku 1839 študoval teológiu v Bratislave, po roku prestúpil do Trnavy, za kňaza bol vysvätený v roku 1847 v Ostrihome. Počas štúdií sa priklonil k myšlienkam národného obrodzenia a získal rozhľad najmä v nemeckej a francúzskej literatúre, vrátane drámy. Tieto vplyvy sa neskôr prejavili aj v jeho tvorbe. Popri štúdiu sa venoval vyučovaniu hry na husliach a klavíri, ale aj komponovaniu. Po vysvätení za katolíckeho kňaza pôsobil na viacerých miestach Slovenska (Starý Tekov, Vindšacht, dnes Štiavnické Bane, Banská Štiavnica), ale i na nemeckej fare v Pešti. Práve tu vznikli všetky jeho veselohry. Po návrate na Slovensko v roku 1862 až do smrti pôsobil ako farár v Majcichove pri Trnave.

Celkovo napísal tri veselohry – *Inkognito* (1858), *Drotár* (1860) a *Dobrodružstvo pri obžinkoch* (1862), ktorými originálne nadviazal na tendencie stredoeurópskej a európskej dramatiky. Svoju jedinú tragédiu *Dimitrij Samozvanec* dokončil až v roku 1864 v Majcichove. Tlačou vyšla po jeho smrti v roku 1871.

Dobová kritika neprijímala Palárikove dramatické pokusy jednoznačne priaznivo (najmä veselohru *Drotár* musel Palárik viackrát obhajovať pre jej údajnú nemravnosť). Okrem dvoch statí na obranu *Drotára* napísal aj ďalšie články, ktoré dnes vnímame ako teoretické. V tom najznámejšom z nich (*Dôležitosť dramatickej národnej literatúry*), sa nachádza aj Palárikova často citovaná skúsenosť: „... najprv povstali Múzy, a len potom sa im chrámy stavali.“ Ako autor 19. storočia bol presvedčený, že vznik národného divadla je podmienený existenciou národnej drámy. Naše národné divadlo si napokon Palárika privlastnilo ako jedného z prvých slovenských autorov. Náčrt premien režijných prístupov k jeho dielu v „chrámoch“ slovenského profesionálneho divadla prináša táto výstava.

— Zdenka Pašuthová

- © Výstavu k 200. výročiu narodenia Jána Palárika pripravil Divadelný ústav v spolupráci s Divadlom Jána Palárika v Trnave v roku 2022.
- **Autorka výstavy:** Zdenka Pašuthová
- **Grafické riešenie:** Pavol Borodovčák
- **Produkcia:** Zuzana Poliščák Šnircová
- **Jazyková redakcia:** Hana Šuniková
- Použité materiály na výstave sú z Archívu a dokumentácie Divadelného ústavu a z archívu Vysoké školy múzických umení v Bratislave.
- **Autori fotografií:** Peter Babka, Ctibor Bachratý, Jaroslav Barak, René Miko, Fedor Nemeč, Obrazové spravodajstvo ČSTK, Pavel Pecha, Gejza Podhorský, Antonín Žižka, Jozef Vavro

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA

Divadelný ústav je štátnou príspevkovou organizáciou zriadenou Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky.

MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

DIVADLO
JÁNA
PALÁRIKA
V TRNAVE

TT TRNAVSKÝ
SK SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ

Ján Palárik

„Pri analýze Palárikových hier, pozdejšie Záborského a Chalupkových, stal som sa optimistom. V duši skrsla viera a bol som presvedčený, že sa mi program podarí. (...) Vlastnosťou Palárikových hier, ale i Chalupkových a Záborského, je milota. Tú milotu som v nich videl a cítil už vtedy, keď som ich po prvé čítal. S dramatickými problémami nejdú na svetové trhovisko. Nešli už len preto, lebo videli, dobre videli, že doma je bieda. Písali s akousi tendenciou, ktorá je i v prítomnosti práve tak milá a vzácna, ako bola kedysi. Nepracujú potme – všade svetlo, slnce a teplota. Všade život – nový život, i tam, kde in natura umieral. Všetci veria.“

— Ján Borodáč (Ján Palárik: Drotár, bulletin SND, 8. 3. 1942)

1933

DOBRODRUŽSTVO
PRI OBŽINKOCH

Slovenské národné
divadlo, Bratislava

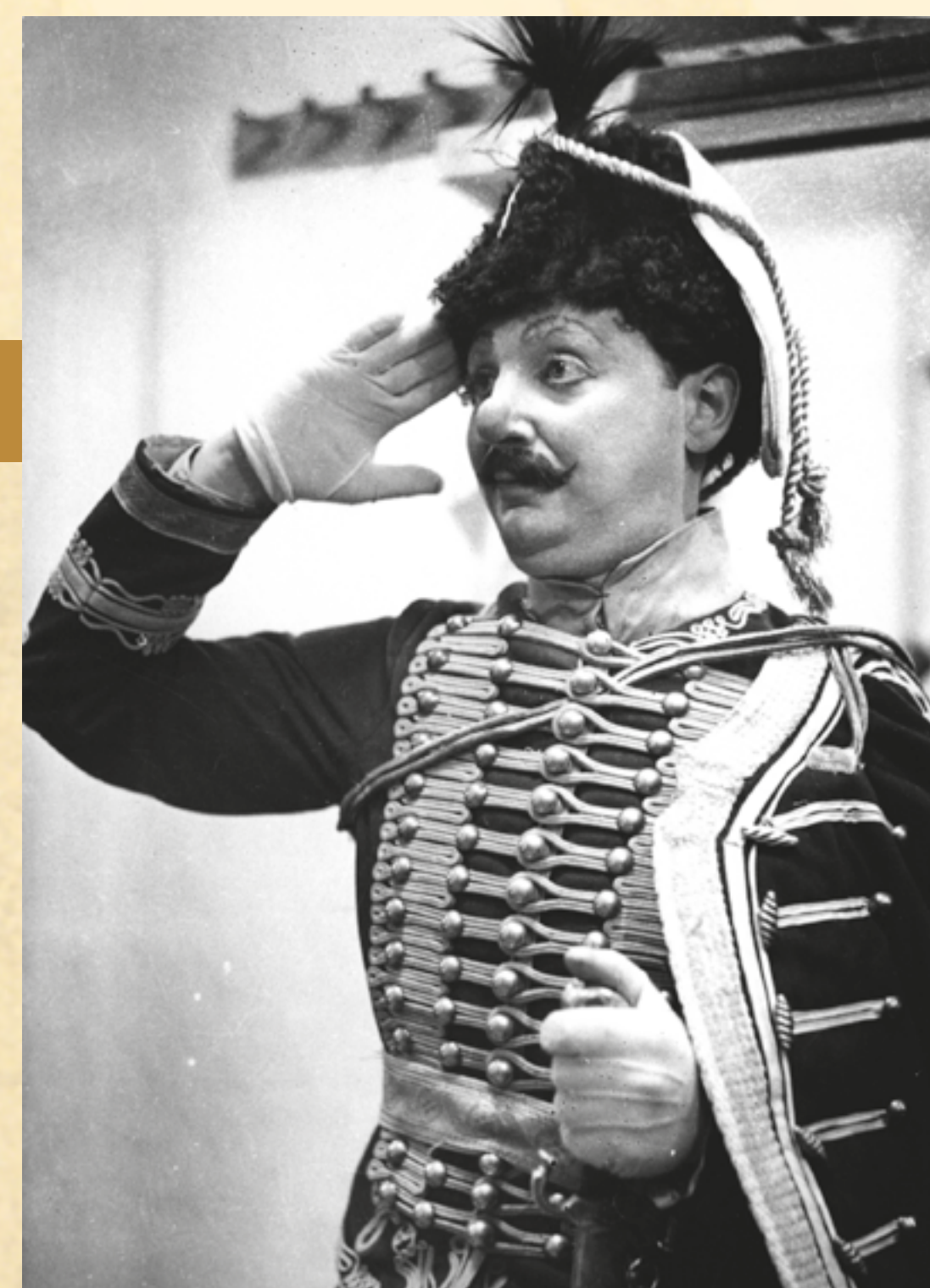
Premiéra 31. 8. 1933,
obnovená premiéra
23. 4. 1936

Hana Meličková
(Grófka Elisa Hrabovská)

Ján Jamnický
(Ľudovít)

Martin Gregor (Tomáš)

OPORNÝ BOD V RÉŽIÁCH JÁNA BORODÁČA

Marta Černická (Ľudmila), Ján Sýkora (Rozumný), Oľga Sýkorová (Marína)

Ondrej Jariabek (Jakub)

1942

DROTÁR

Slovenské národné
divadlo, Bratislava

Premiéra 8. 3. 1942

Marta Černická (Ľudmila), Oľga Sýkorová (Marína), Ján Sýkora (Rozumný), Mikuláš Huba (Ondrej Bubenčík), Jozef Kováč (Ernest), Pavol Dúbravský (Johann)

Ivan Rajniak (Johan), Ivan Letko (Doboši),
Zlatica Gillová (Ludmila)

Anton Korenči (Zalevský), Otokar Krivánek (Žid Maušl)

Anton Korenči (Zalevský), Eva Rysová (Ludmila), Hilda Adamišová (Marína), Dušan Králik (Ernest), Ondrej Rajniak (Rozumný), Juraj Sarvaš (Drotár), Milan Bobula (Doboši), Juraj Svoboda (Policajný komisár)

1954

DROTÁR

(pedagogické vedenie)

Vysoká škola múzických
umení, Bratislava

Premiéra 18. 12. 1954

OPORNÝ BOD V RÉŽIÁCH JÁNA BORODÁČA

KALENDÁRIUM

- 1926 *Drotár*, Slovenské národné divadlo, Bratislava
- 1933, 1936 *Dobrodružstvo pri obžinkoch*, Slovenské národné divadlo, Bratislava (1936 zájazd v Prahe)
- 1938 *Inkognito*, Slovenské národné divadlo, Bratislava
- 1942 *Drotár*, Slovenské národné divadlo, Bratislava
- 1954 *Drotár*, Vysoká škola múzických umení, Bratislava (pedagogické vedenie)

Mária Bancíková (Miluška), Mária Prechovská (Grófká Elisa Hrabovská)

1953

DOBRODRUŽSTVO PRI OBŽINKOCH

Slovenské národné divadlo,
Bratislava

Premiéra 4. 11. 1953

Eva Kristinová (Miluška), Alojz Kramár (Pišta)

MYŠLIENKA S EMÓCIOU – EMÓCIA S MYŠLIENKOU V RÉŽII IVANA LICHARDA

Ctibor Filčík (Ludovít), Vladimír Durdík (Rohoň),
Eva Kristinová (Miluška)

Ctibor Filčík (Ludovít), Vladimír Durdík (Rohoň),
Mária Bancíková (Miluška)

Mária Bancíková (Miluška), Mária Prechovská (Grófká Elisa Hrabovská),
Beta Poničanová (Capková)

Mária Prechovská (Grófká Elisa Hrabovská), Ctibor Filčík
(Ludovít), Vladimír Durdík (Rohoň)

- 1953 *Dobrodružstvo pri obžinkoch*, Slovenské národné divadlo, Bratislava (1954 zájazd v Prahe)
- 1954 *Inkognito*, Nitrianske krajové divadlo, Nitra
- 1963 *Dobrodružstvo pri obžinkoch*, Divadlo Slovenského národného povstania Martin

Miloš Pietor (Potomský), Emília Došeková (Borka)

1958

INKOGNITO

Vysoká škola
múzických umení,
Bratislava

Premiéra 18. 5. 1958

Miloš Pietor (Potomský), Stanislav Mičinec (Špitzer)

1959

INKOGNITO

Slovenské národné divadlo, Bratislava

Premiéra 11. 7. 1959

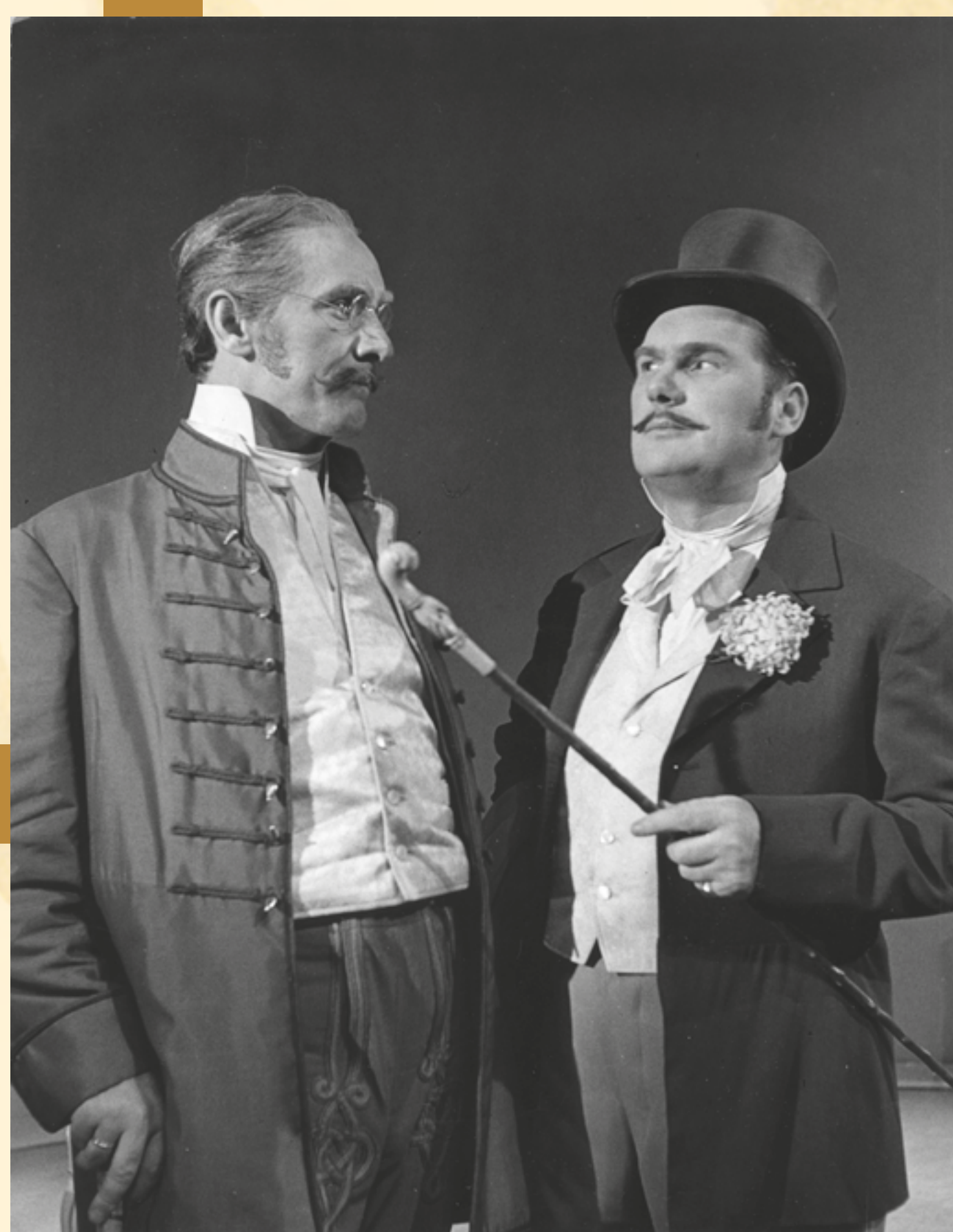

Karol Machata (Ján Jelenský), Karol Skovay (Notáriuš),
Marián Gallo, Ludovít Ozábal (Drábi)

FARBA A RYTMUS V RÉŽIÁCH KAROLA L. ZACHARA

Eva Krížiková (Borka), Zdena Gruberová (Evička)

Karol L. Zachar (Potomský),
František Dibarbora (Ján Jelenfy)

Karol Skovay (Notáriuš), Štefan Figura
(Špitzer), Karol L. Zachar (Potomský)

”

„Keby sme hľadali v maliarskych technikách, ako by asi maľoval Palárik – maliar, zistili by sme, že určite technikou akvarelu. (...) Umenie akvarelu žiada si od majstra pohotovosť a kresliarsku zručnosť. Žiada si schopnosť vedieť položiť dobrú farbu na miesto, kde akvarel má sedieť. Žiada si vycibrený zmysel pre okamžité vystihnúť farebnej situácie, prostredia a nálady. Iba vtedy dá sa pocítiť ľahkosť, vzdušnosť, nadýchnutosť, utešená priesvitnosť akvarelovej farby. V akvareli sa nedá opravovať, škriabať a nanášať nová farba. Myslím, že Palárik je naozaj dramatik – akvarelista.“

— Karol L. Zachar (Farba a rytmus Palárikových postáv. In: J. Palárik: *Inkognito*, bulletin SND, 11. 7. 1959)

Božidara Turzonovová (Miluša), Michal Dočolomanský (Ľudovít), Ivan Mistrík (Rohoň)

Emília Vášáryová
(Grófka Elisa Hrabovská),
Božidara Turzonovová
(Miluša)

1970

DOBRODRUŽSTVO
PRI OBŽINKOCH

Slovenské národné
divadlo, Bratislava

Premiéra 19. 12. 1970

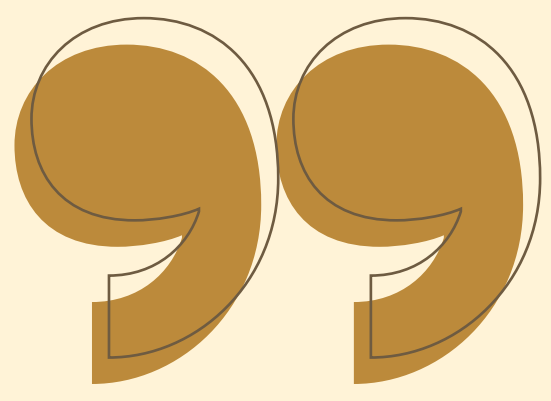

Ivan Mistrík (Rohoň), Božidara Turzonovová (Miluša)

FARBA A RYTMUS V RÉŽIÁCH KAROLA L. ZACHARA

KALENDÁRIUM

- 1954 *Drotár*, Vysoká škola múzických umení, Bratislava (pedagogické vedenie)
- 1958 *Inkognito*, Vysoká škola múzických umení, Bratislava
- 1959, 1964 *Inkognito*, Slovenské národné divadlo, Bratislava
- 1970 *Dobrodružstvo pri obžinkoch*, Slovenské národné divadlo, Bratislava

„Slovenská klasika je moja stará láska, no hneď na začiatku musím povedať, že nie preto, že by som verila v tie zlaté časy, o ktorých nám rozprávajú naše staré matere, ale že ma v našej klasike zaujalo to satirické, ironické, komediálne. (...)

Podívajte sa, aj keď je Drotár oslavou národne obrodeneckých čias nášho národa, či to, čo kritizuje, napr. opilstvo, nie je, žiaľ, aktuálne aj dnes? A na druhej strane, to, čo oslavuje, dobrý postoj mocipánov, ich charitatívnosť, či je to dnes nie smiešne? A z týchto faktov sme vyšli a dúfam, že aj forma, akou to robíme, jasne zvýrazní, s čím súhlasíme a od čoho sa dištancujeme.“

— Magda Husáková-Lokvencová (Drotár sa vracia [rozhovor E. Nemsilovej s M. Husákovou-Lokvencovou]. In: Večerník, 21. 5. 1965.)

Záverečná skupinová scéna

Oľga Zöllnerová (Marína),
Ján Rybárik (Doboši),
Viliam Polónyi (Drotár)

1965

DROTÁR

Nová scéna, Bratislava

Premiéra 22. 5. 1965

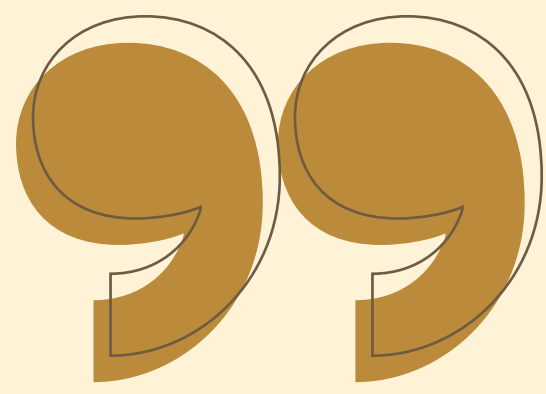
Oľga Zöllnerová (Marína),
Viliam Polónyi (Drotár)

Slavo Drozd (Zalevski), Vladimír Polónyi (Drotár)

NÁRODNO- -OBRODENECKÝ VAUDEVILLE

V RÉŽII MAGDY HUSÁKOVEJ-LOKVENCOVEJ

„Nazdávam sa, keď si odmyslíme nánosy divadelných konvencií doby, kedy tie hry vznikali, a aj nánosy inscenačných konvencií, tak si vylúpeme z týchto hier isté jadro, ktoré môže byť zaujímavým i pre súčasníka. Toto jadro je zakorenené v poznaní slovenského života, v prenikavých až nemilosrdných pohľadoch autorov na životnú realitu tej doby, a často pietny prístup skôr k inscenačnej tradícii, ako k samotným textom toto len zahmlieva. V podstate vždy mi ide o nachádzanie tohto prísne a nemilosrdne pravdivého pohľadu.“

Trocha som sa zamyslel nad skutočnosťou, či je vôbec v Kocúrkove, ako si ho vymyslel Chalupka a ako si ho požičal Palárik, možná premena kocúrkovských občanov na ušľachtilé a vzdelané bytosti, a položil som si otázku, či hybnou silou zápletky Palárikovho Inkognita je milostná intriga alebo materiálne záujmy Kocúrkovanov.“

— Ľubomír Vajdička (O prehodnocovaní klasiky [rozhovor s Ľ. Vajdičkom]. In: Večerník, 4. 1. 1979)

1971

INKOGNITO
Divadlo Slovenského
národného povstania
Martin
Premiéra 18. 3. 1971

Anton Šulík (Potomský),
Martin Kolesár (Jelenfy)

Ján Mistrík (Ján Jelenský),
Libuša Trutzová (Evička)

Anton Šulík (Potomský), Naďa Hejná
(Pani Sokolová)

Emil Horváth (Jelenský),
Magda Vášáryová (Evička)

PRÍSNE A NEMILOSRDNE PRAVDIVÝ V RÉŽIÁCH ĽUBOMÍRA VAJDIČKU

Magda Vášáryová (Evička), Dušan Blaškovič (Potomský),
Július Vašek (Spitzer)

1979

INKOGNITO
Nová scéna,
Bratislava
Premiéra
6. 1. 1979

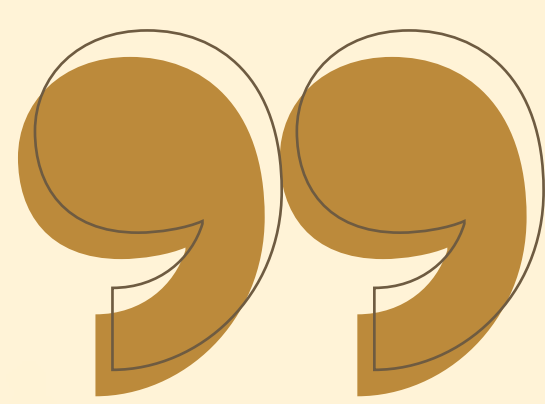
František Kovár
(Jelenfy),
Magda Paveleková
(Sokolová),
Emil Horváth
(Jelenský)

1988

SAMOZVANEC

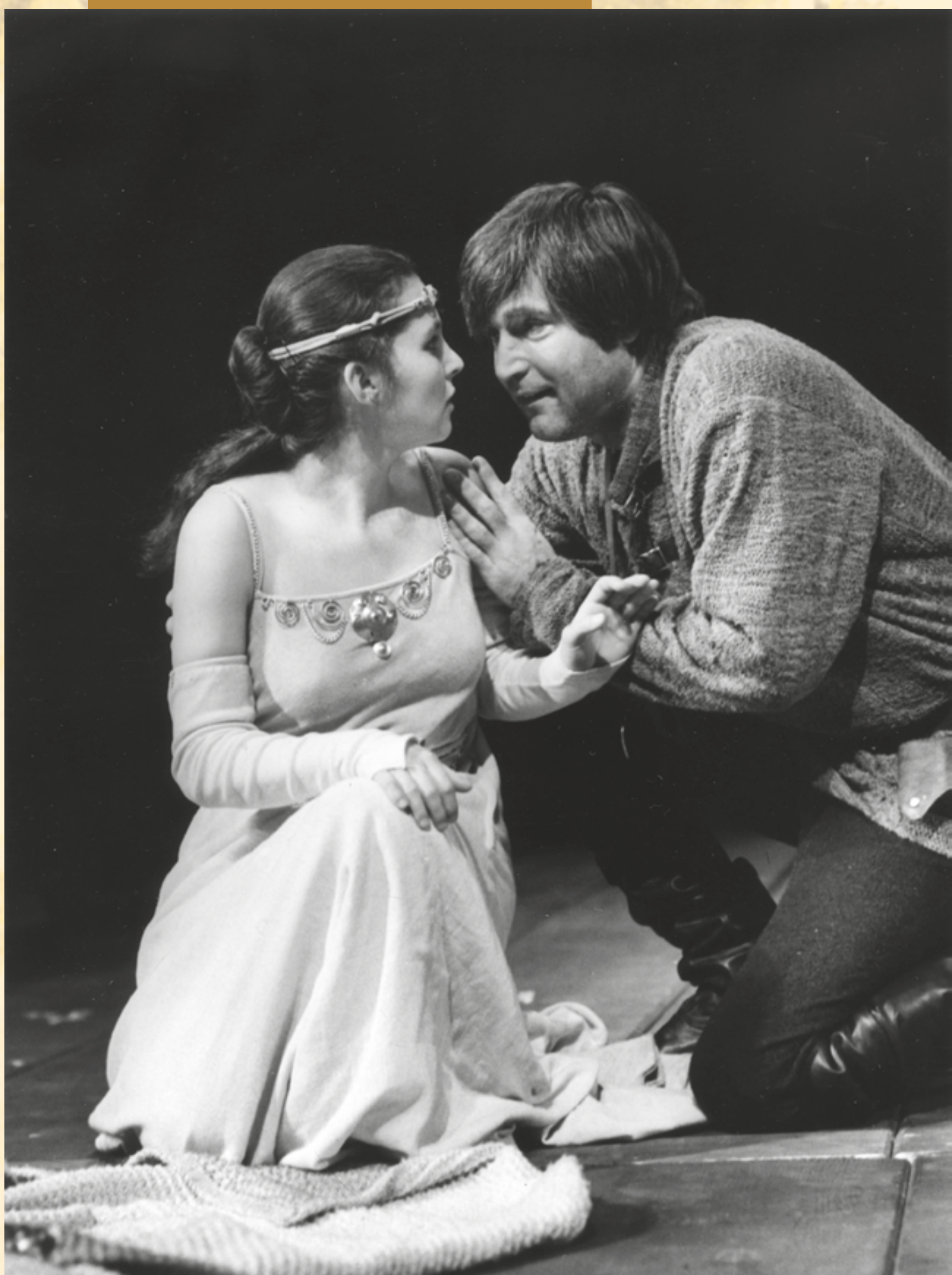
Slovenské národné
divadlo, Bratislava

Premiéra 10. 12. 1988

„Uprostred javiska bude symbolicky, metaforicky stáť kreslo, ktoré je priesečníkom síl, záujmov, zámerov, všetkých konfliktov. Aktéri vstúpia do vášnivej hry a na obnaženej krvavej aréne rozvinie sa krutý boj o moc, zvlčilý zápas bez akýchkoľvek etických pravidiel, mravných zábran. Odkryje sa zložitý súkolie mechanizmu moci, odhalia sa praktiky mocenskej politiky. Bude sa hovoriť o rozkladných, ničivých metódach tohto mechanizmu, o jeho koreňoch, priebehu i dôsledkoch. O pravej tvári aktérov, ktorí všetkými prostriedkami uzurpujú moc, aby ňou egoisticky, bezohľadne vytĺkali vlastné zisky.“

— Pavol Haspra (Slovo tvorcu. In: *Dialóg*, 1989, č. 2, 24. 1. 1989, s. 4)

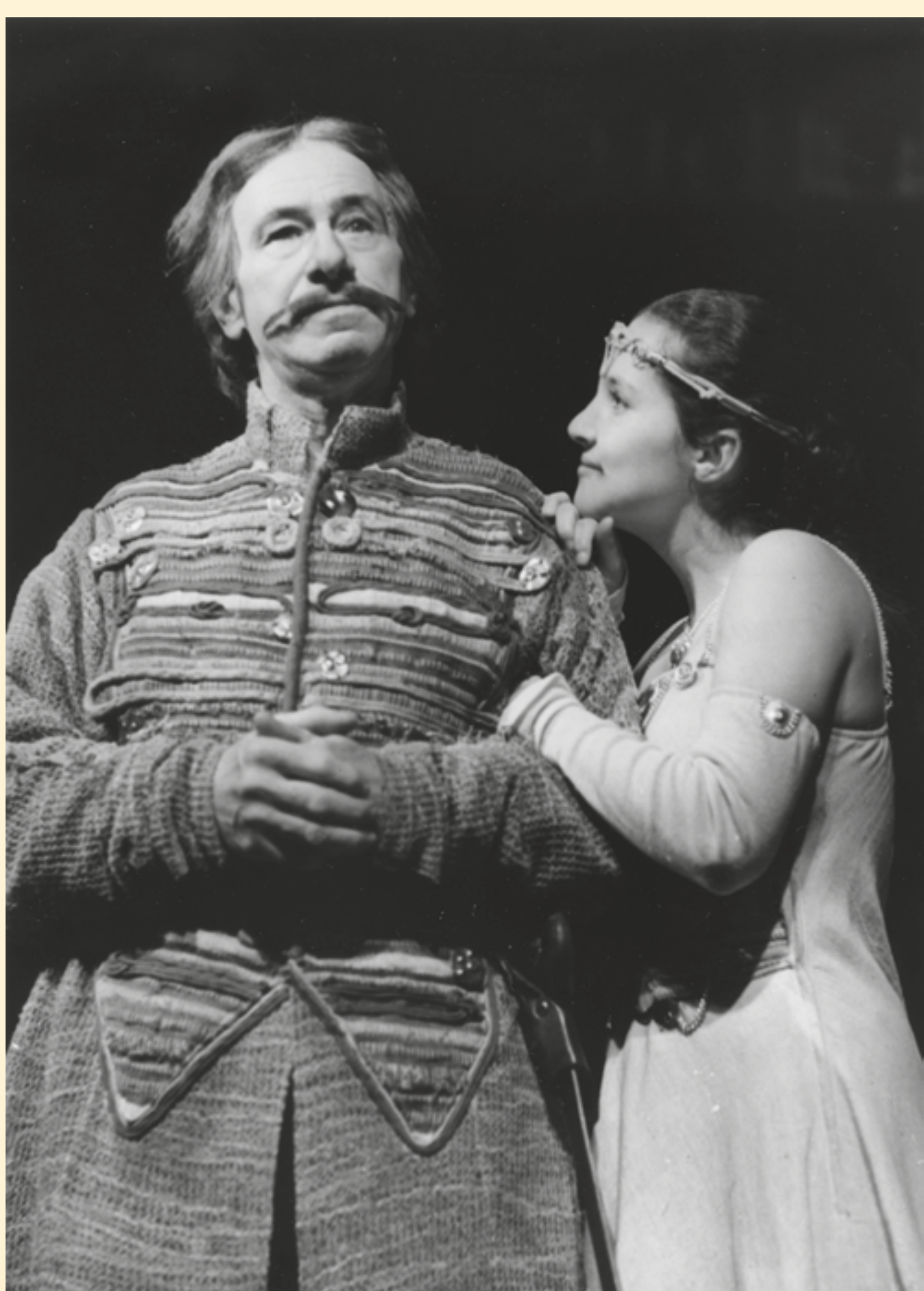

Natália Hasprová (Marína), Dušan Jamrich (Dimitrij Samozvanec)

V popredí Dušan Jamrich (Dimitrij Samozvanec)

ARÉNA POLITICKÉHO BOJA V RÉŽII PAVLA HASPRU

Elo Romančík (Mnišek),
Natália Hasprová (Marína)

Lubomír Paulovič (Basmanov),
Eva Krížiková (Marfa)

Karol Machata (Boris Godunov),
Dagmar Bajnoková (Xénia),
Štefan Bučko (Fiodor)

1993

ZMIERENIE

Divadlo Jonáša Záborského, Prešov

Premiéra 29. 10. 1993

„Pre nás v dnešnej dobe má Palárikova veselohra trochu inú príchut'. Nie je radostné konštatovať, že je to príchut' trpká. To len u Palárika všetko dobre končí. (...) Táto Palárikova veselohra je divákovi i divadelníkovi viac známa pod svojím podtitulom Dobrodružstvo pri občinkoch, ako pôvodným titulom Zmierenie. Palárik veľmi dobre vedel, prečo ju tak nazval. Doterajší inscenátori si tiež vedome urobili názov „Dobrodružstvo“, aj z dôvodov zámerov inscenačných. Problematiku Palárikovej veselohry inscenovali ako veselé dobrodružstvo, ako niečo, na čo sa časom alebo zabudne, alebo v lepšom prípade pekne spomína. Dnes však inscenovať Zmierenie len ako „dobrodružstvo“ by bolo anachronizmom.“

— Ján Sládeček (Prešovský Palárik. In: J. Palárik: Zmierenie, bulletin činohry DJZ Prešov, 29. 10. 1993)

Dana Trnčíková (Capková), Stanislav Pitoňák (Pišta), Gabriela Dolná (Miluša), Peter Trník (Ludovít), Igor Šabek (Rohon)

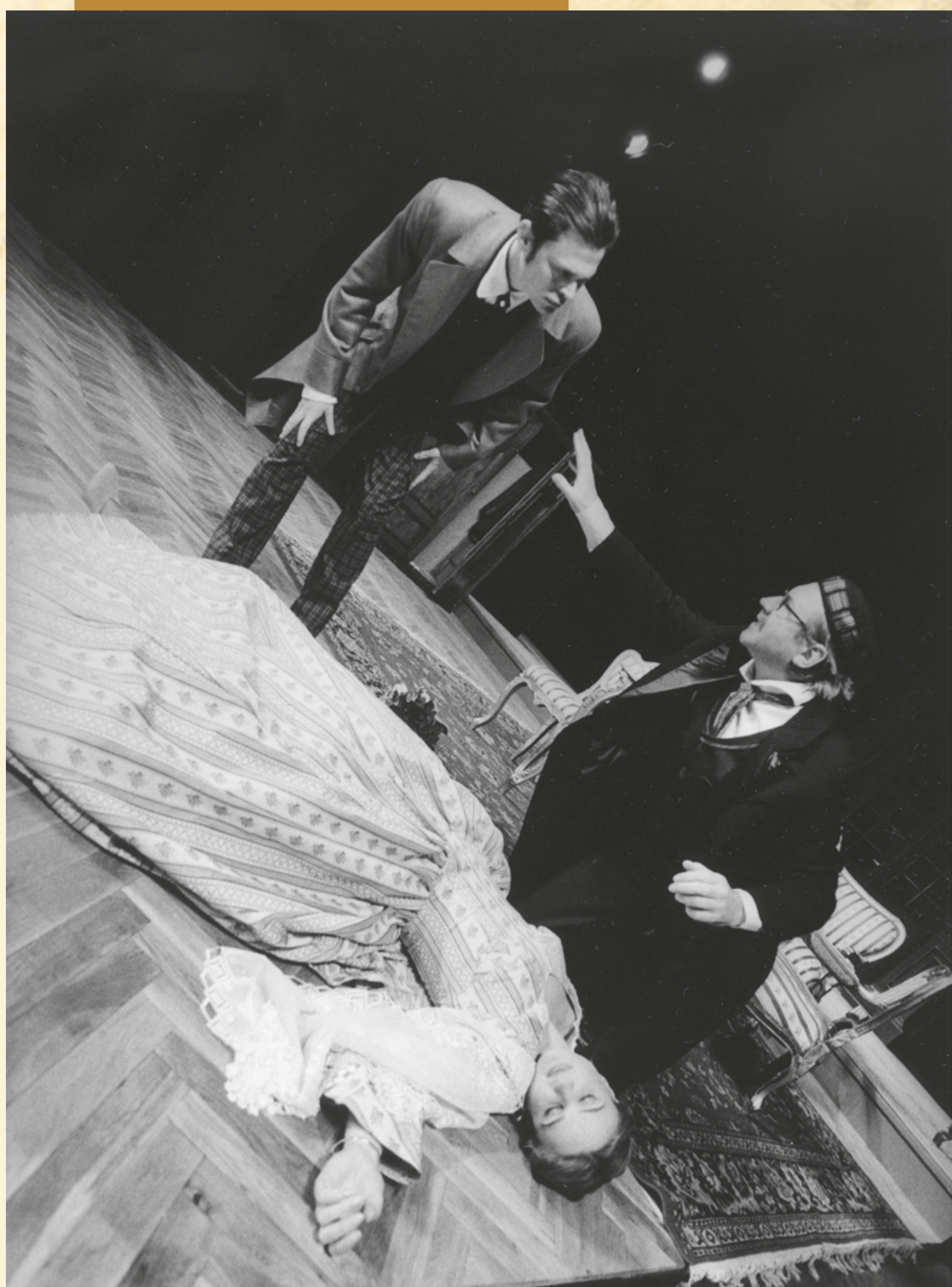
Peter Trník (Ludovít), Igor Šabek (Rohon), Gabriela Dolná (Miluša)

2000

DROTÁR

Trnavské divadlo, Trnava

Premiéra 6. 10. 2000

Alexander Bárta (Zalewski), Ján Topľanský (Žid Maušl), Andrea Karnasová (Ludmila)

TRPKÁ PRÍCHUŤ V RÉŽIÁCH JÁNA SLÁDEČKA

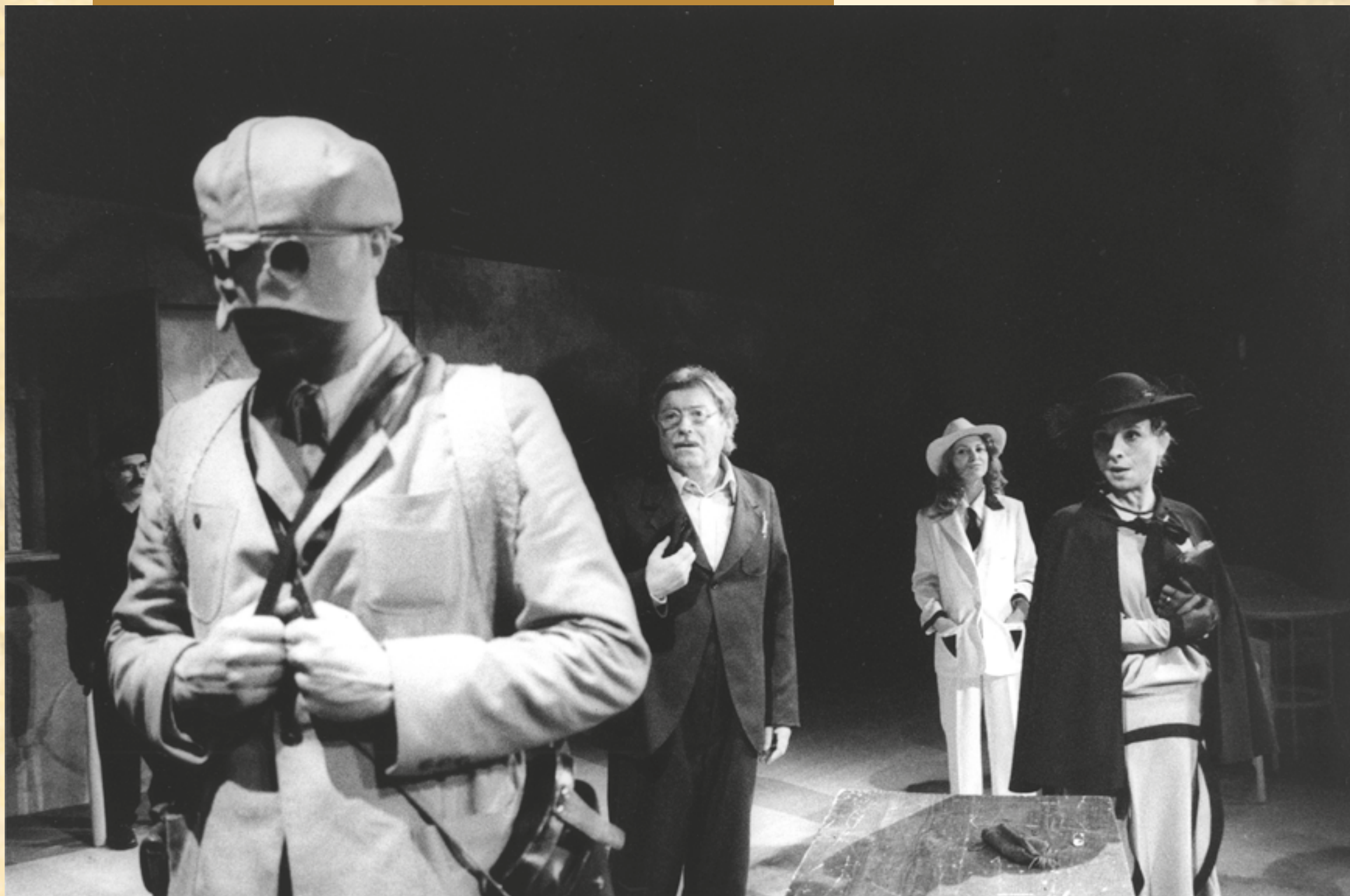
Anikó Vargová (Marína), Boris Zachar (Dobosi), Andrej Anderko (Ernest), Alexander Bárta (Zalewski), Gregor Hološka (Drotár)

2006

INKOGNITO

Divadlo Jána Palárika, Trnava

Premiéra 24. 11. 2006

Andrej Palko (Ján Jelenský), Ján Topľanský (Starosvetský),
Barbora Bazsová (Evička), Edita Borsová (Pani Sokolová)

Andrej Palko (Ján Jelenský), Vladimír Jedľovský, Michal Monček,
Ján Topľanský (Kosci)

2010

**ZMIERENIE ALEBO
DOBRODRUŽSTVO PRI
OBŽINKOCH**

Divadlo Jána Palárika, Trnava

Premiéra 10. 6. 2010

Zuzana Šebová (Miluša), Ján Topľanský (Učiteľ Oriška)

Petra Blesáková (Grófka Eliza Hrabovská)

TRPKÁ PRÍCHUŤ V RÉŽIÁCH JÁNA SLÁDEČKA

KALENDÁRIUM

- 1993, 1997 *Zmierenie*, Divadlo Jonáša Záborského, Prešov/Východoslovenské štátne divadlo, Košice
- 1996 *Inkognito*, Divadlo Jozefa Gregora Tajovského, Zvolen
- 1999 *Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch*, Divadlo Slovenského národného povstania Martin
- 2000 *Drotár*, Trnavské divadlo, Trnava
- 2006 *Inkognito*, Divadlo Jána Palárika, Trnava
- 2010 *Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch*, Divadlo Jána Palárika, Trnava
- 2012 *Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch*, Spišské divadlo, Špišská Nová Ves

„(...) hlavný dôvod k inscenovaniu som našiel doma. Od svojho 15-ročného syna sa postupne dozvedám, napríklad pri jazde autom, aby som prepol rádio na inú stanicu, lebo sa z tej slovenskej pesničky asi povracia. Slovenská hudba – fuj, slovenský film – fuj, slovenská literatúra – fuj, slovenské divadlo – fuj. (...) Celá jeho trieda bilingválneho gymnázia už dnes Slovensku odkazuje, že po skončení štúdia tu nezostane ani minútu. (...) Myslím, že je to s ich ‚národným odrodilstvom v duchu Palárika‘ podobne vážne, ako to bolo v roku 1862.“

— Juraj Nvota (J. Palárik: *Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch*, bulletin Činohry SND, 11. 4. 2015)

2015

ZMIERENIE ALEBO
DOBRODRUŽSTVO PRI
OBŽINKOCH

Slovenské národné
divadlo, Bratislava

Premiéra 11. 4. 2015

Milan Ondřík (Ludovít),
Tomáš Turek (Pišta)

Skupinový záber

Jana Olhová (Capková)

ZMIERENIE S „FUJ“ SLOVENSKOM V RÉŽII JURAJA NVOTU

Dominika Kavaschová (Miluša), Milan Ondřík (Ludovít),
Daniel Heriban (Rohoň)

Jana Olhová (Capková), Petra Vajdová (Grófka Elisa Hrabovská),
Tomáš Turek (Pišta)